

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารและการสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดภัยเสพติดในพื้นที่ทุ่งครุ” เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อต้องการศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มบุคคล รูปแบบที่ ใช้ในการสื่อสาร และประเด็นในการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด ซึ่ง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยแบ่งหัวข้อระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย
2. แนวทางในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. แนวทางในการดำเนินงาน
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. การนำเสนอข้อมูล

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กลุ่มแกนหลักที่มีบทบาทสำคัญ อาทิ เจ้าหน้าที่สถานีตำรวจนครบาลทุ่งครุ , เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตทุ่งครุ , เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข 59 , ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน , ผู้นำทางศาสนา , ครู
2. กลุ่มสมาชิกประชาคม ได้แก่ กรรมการหมู่บ้าน / ชุมชน และ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ชุมชนดาริซัน , หมู่บ้านสินบตี2, หมู่บ้านสินทวิสวนธน2 , หมู่บ้านสินทวิสวนธน3

แนวทางในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย โดยกำหนดขอบเขตดังนี้ คือ

1.กลุ่มแรก คือ กลุ่มแกนหลักที่มีบทบาทสำคัญ อาทิ เจ้าหน้าที่สถานีตำรวจนครบาลทุ่งครุ , เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตทุ่งครุ , เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข 59 ,ประธานชุมชนดาริซีน, ประธานหมู่บ้านสินบตี 2 , ประธานหมู่บ้านสินทวิสวนธน2 , ประธานหมู่บ้านสินทวิสวนธน 3 , ผู้นำทางศาสนา , ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 14 คน โดยผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเป็นเครือข่าย (Network Sampling) โดยผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนจะมีลักษณะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และเน้นผู้ให้ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามจากเครือข่ายของประชาชนว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับสถานการณ์

2.กลุ่มสอง คือ กลุ่มสมาชิกของประชาคมได้แก่ กรรมการหมู่บ้าน / ชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนดาริซีน , หมู่บ้านสินบตี , หมู่บ้านสินทวิสวนธน2 , หมู่บ้านสินทวิสวนธน3 ในจำนวน 6 คน ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเครือข่าย (Network Sampling) โดยผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนจะมีลักษณะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และเน้นผู้ให้ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามจากเครือข่ายของประชาชนว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องกับสถานการณ์

นอกจากนี้แล้วผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะต้องเป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมกับการทำงานในประชาคมหมู่บ้านปลอดภัยเสพติดพื้นที่ทุ่งครุมาตั้งแต่ขั้นก่อตั้ง และรู้ความเป็นไปทั้งหมดในการทำงานของประชาคม

แนวทางการดำเนินงาน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงบทบาทของกลุ่มบุคคลต่างๆ รูปแบบในการสื่อสาร ตลอดจนประเด็นในการสื่อสารที่ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือกันสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเป็นการเก็บข้อมูลจากปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เป็นการกระทำเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยผู้วิจัยจะแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมการก่อนการเก็บข้อมูล โดยมีวิธีการดังนี้

1.การแนะนำตัว ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการแนะนำตัวกับผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในที่ประชุมของชุมชนดาริซีนขณะติดตามคณะตำรวจเข้าไปตรวจเยี่ยมชุมชนและกำหนดสถานภาพและบทบาทของผู้วิจัยโดยเปิดเผย (Overt Role) และแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ โดยใช้บุคคลที่เป็นสื่อกลางที่เป็นที่ยอมรับของคนในย่านนั้นซึ่งก็คือ พ.ต.ท. ทรงภูมิ ประภานนท์ และนายถนอม วันเอระะห์ ประธานชุมชนดาริซีนเป็นผู้แนะนำ

2. **เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน** ผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมสังเกตการณ์และร่วมงานกิจกรรมต่างๆของชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และสร้างให้ชาวบ้านเกิดความคุ้นเคยและให้ความเป็นกันเองแก่ผู้วิจัย โดยกิจกรรมที่ผู้วิจัยได้เข้าร่วม อาทิ กิจกรรมเดินรณรงค์วันต่อต้านยาเสพติดโลกของโรงเรียนวัดทุ่งครุ ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ 26 มิถุนายน 2544 , กิจกรรมการออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของโรงพยาบาลตำรวจ , กิจกรรมรณรงค์ในวันต่อต้านยาเสพติดโลกของหมู่บ้านสินทวีสวนธน 3 , กิจกรรมการพบปะประชาชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจกองบังคับการตำรวจนครบาล 8 และสถานีตำรวจนครบาลทุ่งครุ

2. ขั้นตอนเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. **การสัมภาษณ์ (Interview)** ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มคือกลุ่มแกนหลักที่มีบทบาทสำคัญจำนวน 14 คน และกลุ่มสมาชิกประชาคมจำนวน 6 คน ด้วยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informal) เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก พร้อมทั้งสังเกตวิธีการสื่อสารและบุคคลิกในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นของเขาไปด้วย รูปแบบการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา โดยที่ในการเข้าไปสัมภาษณ์แต่ละครั้งผู้วิจัยจะใช้เวลาเข้าไปสัมภาษณ์และพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลประมาณท่านละ 1 ชั่วโมง ถึง 1 ชั่วโมง 30 นาที ซึ่งการเข้าไปนี้ผู้วิจัยได้เริ่มพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลในเรื่องต่างๆไปก่อนเพื่อสร้างความคุ้นเคย เป็นเวลาประมาณ 10 นาที จากนั้นจึงเริ่มทำการสัมภาษณ์ในประเด็นที่กำลังศึกษา และก่อนการเริ่มคำถามที่เป็นการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีการขออนุญาตบันทึกเทปทุกครั้ง และชี้แจงเหตุผลที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องบันทึกเทป ในระหว่างการสัมภาษณ์หากผู้ให้ข้อมูลมีบางเรื่องที่ไม่ต้องการจะเปิดเผยผู้วิจัยก็จะหยุดทำการบันทึกเทปชั่วคราว และเมื่อจบการสัมภาษณ์ประเด็นที่ทำการศึกษา ผู้วิจัยได้นั่งคุยเรื่องราวก่อนๆไปกับผู้ให้ข้อมูลต่ออีกสักครู่ก่อนที่จะจบบทสนทนา

2. **ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภายในเวลาประมาณ 6 เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนวันที่ 1 กันยายน ถึงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2545

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามไปอย่างคร่าวๆและใช้คำถามปลายเปิดตามประเด็นที่ตั้งไว้ในการศึกษาวิจัย และเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถพูดคุย สอบถาม และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างนี้ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการ

สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มแกนหลักที่มีบทบาทสำคัญและกลุ่มสมาชิก
ประชาคม

2. แบบบันทึกภาคสนาม (Field note) ผู้วิจัยได้นำแบบบันทึกภาคสนามมาใช้
เพื่อจดบันทึกสิ่งที่ได้จากการพบปะพูดคุย และสิ่งที่พบเห็นจากสภาพแวดล้อม
โดยทั่วไปของพื้นที่ เพื่อนำมาใช้เตือนความทรงจำของผู้วิจัยในการเขียน
ประกอบกันเป็นบทวิเคราะห์ข้อมูล
3. เครื่องบันทึกเสียง
4. กล้องถ่ายรูป

ทั้งนี้การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างจะอยู่ในประเด็นที่ศึกษาเพื่อตอบ
ปัญหานำในการวิจัยดังนี้

1. บทบาทของกลุ่มบุคคลต่างๆในการสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดยาเสพติด
 - 1.1 กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 บทบาทของหน่วยงานและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง
 - 1.3 การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย
 - 1.4 วิธีการสนับสนุนและประสานความร่วมมือกัน
2. รูปแบบการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดยาเสพติด
 - 2.1 รูปแบบและลักษณะการสื่อสารระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2 รูปแบบและลักษณะการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน
 - 2.3 ลักษณะการใช้ และ ทิศทางการไหลของข่าวสาร
 - 2.4 รูปแบบการสื่อสารในสถานการณ์ต่างๆ
 - 2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการติดต่อสื่อสาร
3. ประเด็นในการสื่อสารที่ส่งเสริมให้เกิดการสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดยาเสพติด
 - 3.1 เนื้อหาสารที่พูดคุยกันระหว่างกลุ่มบุคคลต่างๆ
 - 3.2 กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ตรวจสอบแนวทางการสัมภาษณ์เพื่อ
ตรวจสอบความครอบคลุมของคำถาม การสื่อความหมายในการตั้งประเด็นคำถามให้ตรงตามที่
ต้องการมากที่สุดตลอดกระบวนการวิจัย

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

1. การเริ่มลงมือเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 ฝ่าย ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตการณ์การทำงานและการร่วมกิจกรรมต่างๆของกลุ่มเป้าหมายก่อนการเริ่มลงมือเก็บข้อมูลจริงประมาณ 3 เดือน พร้อมทั้งสร้างความคุ้นเคยและสร้างความเป็นกันเอง รวมทั้งขอความร่วมมือให้กลุ่มเป้าหมายเปิดเผยข้อมูลที่เป็นจริงและอธิบายให้เห็นประโยชน์จากการใช้ข้อมูลที่เป็นข้อค้นพบที่แท้จริง
2. ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ
ระยะแรก เมื่อมีการกำหนดบทสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยได้ลองนำบทสัมภาษณ์เข้าไปทดสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแกนนำในลักษณะของการพูดคุยก่อน เพื่อตรวจสอบว่าคำถามที่ผู้วิจัยนำมาใช้นั้นผู้ให้ข้อมูลสามารถเข้าใจได้หรือไม่
ระยะที่สอง ขณะที่รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 ฝ่าย ผู้วิจัยได้พิจารณาโดยตลอดว่า ข้อมูลที่ได้สอดคล้องกับข้อมูลเดิมที่มีอยู่หรือไม่เป็นระยะๆ
3. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งจากกลุ่มแกนนำที่มีบทบาทสำคัญและฝ่ายสมาชิกประชาคมมาพิจารณาดูรวมกันว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน
4. หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ทำบันทึกภาคสนาม (Field note) และจัดแยกหมวดหมู่ประเภทข้อมูลแบบคร่าวๆเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน ไม่ตกหล่นจนขาดความน่าเชื่อถือ
5. เมื่อทำการวิเคราะห์ผลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้กลับไปพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแกนนำอีกครั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้องสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ และทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมทั้งจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ร่วมกัน โดยใช้การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน คือ ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเปรียบเทียบกันในประเด็นต่างๆที่ต้องการศึกษา เพื่อตอบปัญหานำในการวิจัย

การนำเสนอข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในแบบเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) โดยมุ่งเน้นวิเคราะห์หลักวิธีในการสื่อสารและการสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดยาเสพติดในพื้นที่ทุ่งครุ และมีการนำเสนอข้อมูลโดยแบ่งเป็นขั้นตอนต่างๆ ในการสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดยาเสพติดในพื้นที่ทุ่งครุ ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 4 ช่วง คือ 1. ช่วงตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงในการแพร่ระบาดของยาเสพติด 2. ช่วงการหาแนวร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด 3. ช่วงจัดตั้งเป็นประชาคมปลอดยาเสพติด 4. ช่วงพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน และในแต่ละช่วงจะมีการบรรยายถึงข้อมูลที่ค้นพบในเรื่องของบทบาทของกลุ่มบุคคลต่างๆ รูปแบบในการสื่อสาร และประเด็นในการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการสร้างประชาคมหมู่บ้านปลอดยาเสพติด